УДК: 808.2; 070.4 (575.2) (04)

КАПАРОВА Ч.
Кыргыз Республикасынын
Улуттук илимдер академиясынын Ч. Айтматов атындагы
Тил жана абадият институту, Бишкек
KAPAROVA CH.
Post-graduate student of the Institute of Language and
Literature named after Ch. Aitmatov under the National Academy of Sciences
of the Kyrgyz Republik

ТЕЛЕКӨРСӨТҮҮДӨ АЛЫП БАРУУЧУНУН ОБРАЗЫ

Образ ведущего в телепередаче
The Image of Host in Programme

Аннотация: *Макалада телеквrсвтуудв алып баруучунун ролу, образы, анын сырткы келбетинин маанилуулугу журум-турум стили аныкталды. Теле алып баруучунун кулк-мунвзун, имиджин, анын кврврмандарга таасир этуудвгу взгвчвлуктврун ар кыл багытта изилдеген окумуштуулардын эмгектерине кайрылдык. Бугунку кундв маалыматтарды вз алдынча алуу мумкунчулугунун кецейгендигине карабастан алып баруучулук кесип взунун актуалдуулугун жоготпостон, тескерисинче, массалык маалымат каражаттары жана аудиториянын ортосунда квпурв милдетин аткарып, телеквrсвтуулврдун жандуу болушун шарттап келе жатат. Азыр да телеквrсвтуунун алып баруучусу болууну каалагандар аз эмес. Бирок алар бул кадыр-барктуу кесиптин ары туйшуктуу, ары талибы кучтуу женин биле бербейт. Жагымдуу тышкы келбетке, уккулуктуу унгв, мыкты калыптанган дикцияга, журналисттик чеберчиликке, жалпылап алганда терец жана бай эрудицияга ээ болуу телеквrсвтуунун алып баруучусу учун негизги талап.*

Негизги создор: *телевидение, образ, алып баруучу, аудитория, имидж, чеберчилик, экран, телеканал.*

Аннотация: *В данной статье рассмотрены роль, образ, важность внешнего вида, стиль поведения ведущего телепередачи. Мы обратились к многочисленным трудам учёных, которые с разных ракурсов изучали характер, имидж ведущего, особенности его влияния на зрителей. Несмотря на то, что в наше время расширились возможности самостоятельного поиска информации, профессия ведущего, не теряя своей актуальности, наоборот, устанавливает связь между средствами массовой информации и аудиторией, и с каждым днём благодаря ему возрастает оживлённость телепередач. И на сегодняшний день, есть немало желающих на должность ведущего. Но не все знают о том, что эта почётная профессия, имея высокие требования, даёт плоды только путём больших усилий. Основными требованиями для профессии ведущего являются презентабельный и приятный внешний вид, наполненный и звучный голос, выразительная дикция, журналистское мастерство и профессионализм, если взять в общую картину, то главное иметь глубокую и богатую эрудицию.*

Ключевые слова: *телевидение, образ, ведущий, аудитория, имидж, мастерство, профессионализм, экран, телеканал.*

Annotation: *This article discusses the role, image, importance of appearance, style of behavior of the host of the TV show. We turned to the numerous works of scientists, who from different angles studied the character, image of the presenter, the peculiarities of its influence on the audience. Despite the fact that in our time the possibilities of independent information retrieval have expanded, the profession of the host, without losing its relevance, on the contrary, establishes a connection between the media and the audience, and thanks to it, the liveliness of TV shows increases every day. And today, there are many who want to become a host. But not everyone knows that this honorable profession, having high requirements, gives results only through great efforts. The main requirements for the profession of a host are presentable and pleasant appearance, full and sonorous voice, expressive diction, journalistic skills and professionalism. If taken into the big picture, the main thing is to have deep and rich erudition.*

Keywords: *TV, image, host, audience, image, skill, professionalism, screen, TV channel.*

Телекерсетууде кабарчылык кызмат менен тележурналистгик ишмердуулугун баштаган ар бир адис убакытгын етушу менен ошол программанын жузуне айланып, алып баруучу боло алат. Коомчулукта альш баруучулук кызмат "беделдуу" Деп эсептелет. Анын мьшдай сапатка ээ болушу кунуге экранга чыгып, маанилуу кабарларды элге жеткирип, эфирдин жузу болуу, атактуулукка жетуу мумкунчулугу менен тушундурулвт. Жогорку окуу жайлардын журналистика факультетине тапшырган студенттердин басымдуу белугу альш баруучулук амплуа жвнундв кыялданат, бирок алардын саналуусу гана алып баруучулук "бакытка" он жылдаган эмгек аркьшуу ээ болот. Алып баруучу болуу учун жогорку билим, табият тартуулаган сымбаттуу келбет, мыкты калыптанган дикция менен бирге туура иштелип чыккан образ да маанилуу.

Азыр "Интернет доорунун" мезгили вкум суруудв. Ошентсе да Кыргызстандын аймагында маалымат алуунун взгвчв жеткиликтуу жана салттуу массалык булагы - телевидение (телекерсетуу). Телевидение бугунку куну керуучулердун "электрондук маектешуучусуне" айланып, маалыматты жайьглтуунун эц маанилуу каражаты болуп калды. Телевидениедеги мындай чукул езгеруулер керуучунун да табитине таасир этти. Кепчулук керераман учун экран коомдук институт катары кабылданат, ошондуктан алар теле алып баруучудан жылуу инсандык мамилени, ишенимдуу ымаланы талан кылат. Бирок телевидениедеги алып баруучунун образьшда "жасалмалуулуктун" таасири да кучтуу десек жанылышпайбыз. Башкача айтканда, алып баруучу талыкпаган тажрыйба жана ез алдынча изденуунун натыйжасында экран аркылуу элге бериле турган маалыматты алар каалаган образ аркылуу да жеткируу талантына, дараметине да ээ боло алат.

Салттуу массалык маалымат каражаттарынын ичинен телекерсетууде экрандан берилип жаткан маалымат бир эле учурда керуу жана угуп кабыл алуу мумкунчулугуне чоц таасир этет. Демек, алып баруучулук - телевизиондук баарлашуунун кучтуу куралы десек жанылышпайбыз. Кыргыз Республикасынын эл артиста, белгилуу диктор Тамара Жаманбаева "...алып баруучулук кесип канчалык популярдуу болсо, ошончолук жооптуу. Андыктан алып баруучунун чыгармачьглык потенциалы улам жогорулап, улам байып турушу керек. Бул учун тынымсыз аракет, кажыбас эмгек талан кылынат" дейт [4:65-676].

Кыргызстандагы алып баруучулук кесип 1958-59-жылдары пайда болуп, акырындык менен узгултуксуз енугуу жолунда тушкен. Советтик доордогу алып баруучулар ездеруне мунездуу болгон езгечелуктерге ээ эле. Албетте, ошол доордун идеологиясына шайкештик талаптары маанилуу болгон. Бирок, 1996-98-жылдары телеканалдарда алып баруучулардын кескин трансформацияланьшынын мезгили болду. Башкача айтканда, советтик доордогу белгилуу алып баруучулардын орду жацы багыттагы алып баруучулар менен алмашылып, бул кесиптин заманбап модели калыптанды. Мындай езгерууге Кыргыз телевидениеси да тушуккан. Кыргыз алып баруучуларыньш, тележурналисттердин кесипкейлугун жогорулатуу багытьшда атайын сыйлыктар да иштелип чыккан [6:100-1046].

Кайсыл доордо, кайсыл мамлекетте, кандай бийликте болбосун теле алып баруучу - программанын жузу. Телевидение туптелген мезгилден тарта алып баруучунун имиджи да доор талап кылган езгеруу жана енугуу жолунда болду. Аудитория менен болгон телевизиондук баарлашуунун натыйжалуулугу теле алып баруучунун жеке имиджи аркылуу аныкталат. Экрандагы образдын жагымдуулугу жана керуучунун альш баруучуга болгон ишеними маалыматтын таасирдуу болушун шарттайт. Алып баруучунун жеке имиджи программа, анын репутациясы жана популярдуулугу женунде ой пикирдин калыптанышына таасир этет. Ошондуктан теле алып баруучунун имиджин изилдее езгече маанилуу.

Буга байланыштуу В. М. Шепель "туура калыптанган тышкы келбет - жаратылыштан берилген белек жана аны жеке жашоодо дагы, кесиптик ишмердуулукте дагы туура колдонуу кажет. Кино до жана телеэкранда тышкы жагымдуулугу мыкты адамдын образы эсте сакталып калат" деген [8]. Керсетуунун автору программанын негизги идеясын алып баруучунун образы аркылуу жеткируугe белсенет. Анткени программанын ийгилиги альш баруучунун экрандагы журум-турумуна кез каранды. Кен учурда экрандык образ керуучу тарабынан улгу катары кабыл алынат. Теле алып баруучунун образы телекерсетуу ендурушунун езегу, ал - экрандык керкем каражаттарды аныктоочу негизги режиссердук ыкма болуп саналат. Журналистика тармагында белгилуу окумуштуу Р. А. Боренкий теле алып баруучунун кулк-мунезун иликтеп чыгып, анын тузумундегу темендегудей уч туундуну аныктаган:

- компетенттуулук жана эрудиция (акыл-эс, тыктандык, туура ой жугуртуу жендему ж.б);

- табият тартуулаган жагымдуулук, сымбатгуулук (жагымдуу келбет, жарашыктуу кулк-мунез ж.б);
- кесиптик чеберчиликшн жогорку денгээли (камера алдында иштей билуу, жандуу жана кызыктуу суйлешуу, кесиптик тажрыйба ж.б) [2]. Борепкий теле алый баруучунун зор саясий

жана адеп-ахлактык жоопкерчилигине токтолуп, "алый баруучу телеканалды, ошол эле учурда телеканал алып баруучуну калыптандырат жана таанытат. Булар бири-бирине имидж тузет, жасалгалайт, туздейт" деп белгилеген [2].

Аудиторияга теле алып баруучунун образы аркылуу таасир этуу ыкмасы "кабылдоо механизминин" жардамы менен ишке ашырылат. Ал эми кабылдоо механизми, же таанып-билуу жана кабыл алуу аракети адамдын жеке психологиясы менен тыгыз байланышкан. Бул маселе психология илиминде белгилуу денгээлде иликтенген. Теле альш баруучунун экрандык образьш калыптандыруунун езгечелуктеру жана анын ролу Ж. В. Карагановабын эмгектеринде изилденген. Ал баа беруучу субъекттин инсандык сапаттары белек адамдын образын калыптандырууга таасир этээрин белгилеген [5]. Ал эми Т. Я. Аникеева теле алып баруучулардын психологиялык езгечелуктерун изилдеп, теле алып баруучулардын ийгиликтуу болушунда ишине кемек керсетуучу же тоскоолдук кьглуучу факторлору аныктап, дикторлор менен алып баруучулардын психологиялык езгечелуктеру талдаган. Аникеева альш баруучунун образындагы категориялык тузум женундегу изилдеелерун керуучунун кез караты менен аныктап чыккан. Психолог-окумуштуу теле альш баруучулардан аудитория эмне кутеерун изилдееге алып, керермандын оюндагы алып баруучунун мунезун сыпаттоого аракет жасаган [1:132-1426].

Жалпыга маалымдоо каражаттарында алып баруучулардын образы аркылуу аудиториянын таасиринин арттыруу женундегу ой-пикирлери байкалууда. Телепрограммалардын альш баруучулары керермандарды жанылыктар менен тааныштырьш, айтып беруучунун ролун гана аныктабастан, алардын дуйнеге болгон кез караштарын калыптандыруунун булагы да болуп саналат. Демек макалада сез болгон изилдеечулердун кез карашынан алганда, жанылыктарды алып баруучунун жалпыланган образы ете так тузум болуп саналат.

В. Г. Горчакова теле альш баруучуну каналдын ендурумун илгерилетуу жана ишке ашыруу учун пайдаланылган жеке бренд же медиа товар катары аныктайт. Экрандагы инсандын жеке брендинин тузумунде ар кандай компоненттер - адамдын жеке жагымдуулугу (симпатиясы), аньш калыптанып калган сопиалдык ролу, экрандык амплуасы жана имиджи ажырагыс деп белгилеген [3].

Ошентип теле алып баруучунун образы - эч нерсе менен салыштырууга мумкун болбогон, ар тараптуу керунуш. Теле алып баруучунун жалпыланган образы езуне теменку тушунуктерду камтыйт:

- телекеруучулер кабыл ала турган тышкы керунуш; образ, имидж;
- алып баруучунун мунезу; юмордук сезимталдуулук, езун алып журуусу;
- жеке маданияты; жалпы маданияты, кесипкей тажрыйбанын жана башка керунуштун натыйжасы.

Телекерермандар алып баруучунун кийим стилине, чач тарамына жана макияжына кенул бурат. Сырткы келбеттин элементтери маанилуу, анткени керермандар маалымат алуу учурунда алып баруучудан кез каранды. Маалыматтык-аналитикалык программалардын алып баруучусу учун маалыматты жеткируу негизги милдет болушу кажет. Демек, сырткы келбеттеги ашыкча "азгырык" (ашыкча жасалга, ачык макияж ж.б.) менен аудиторияны экрандан алыстатып албашы зарыл.

Алып баруучу керермандар менен байланыш тузуу учурунда аларды керуп тургандай сезимди пайда кылууга, керуучунун маанайын жана кутуулерун сезе билууге, ишенимдуу жана чечкиндуу болууга тийиш. Суйлееден тышкары, вербалдык эмес каражаттарды туура колдонушу

жана материалды туура беруу манерасы, мыкты журум-турум стили аркылуу телекеруучулерге журналисттик иштен тажрыйбасы бар экендигин билдирип турушу маанилуу. Дагы бир маанилуу жагдай болуп ишеним даражасы саналат. Теле алый баруучу экран аркылуу езунун астейдил мамилесин керсетууге милдеттуу. Ишеним феномени езуне талантты жана кесипкейлукту гана эмес олуттуу турмуштук тажрыйбаны да талап кылат. Жогорудагы сапаттардын бардыгы камтьшган учурда теле алып баруучунун беделин, ага болгон ишенимдин мерчемин таанууга болот.

Маалыматтык коом енуккен сайьш керерман учун теле алып баруучунун кесипкей сапаты, имиджи, журум-турум стили жана керермандар менен ез ара аракеттенуу езгечелуктеру абдан маанилуу. Андан тышкары, керуучу учун алып баруучунун сырткы жагымдуу кебети жана ишеним жаратуучу кесипкейлугу маанилуу экендигин белгилейт. Телекерсетуудегу альш баруучунун жагымдуу образы керуучулер менен натыйжалуу ез ара байланыштын таасирин арттырат.

Бугунку кунде маалыматтарды ез алдынча алуу мумкунчулугунун кецейгендигине карабастан алып баруучулук кесип езунун актуалдуулугун жоготкон жок. Альш баруучу маалымат (ММК) менен аудиториянын ортосунда кепуре милдетин аткаруу менен телекерсетуулердун жандуу болушун шарттайт.

Пайдаланылган адабияттар:

1. Аникеева Т. Я. Личность телекоммуникатора как фактор информационно-психологической безопасности / Т. Я. Аникеева // Информационная и психологическая безопасность в СМИ: В 2-х т. С.132-142.
2. Борепкий Р. А. Кузнецов Г. В.Журналист ТВ: за кадром и в кадре : (Основы проф. мастерства) / Борецкий Р. А., Кузнецов Г. В.. Гос. ком. СССР по телевидению и радиовещанию, - М.: Искусство, 1990.-152с.
3.Горчакова В. Г. Имидж. Искусство и реальность [Электронный ресурс]: учеб. пособие / В. Г. Горчакова .— М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012 .— 280 с
4. Жаманбаева, Т. К. Телерадиодогу алып баруучунун чеберчилиги. Бишкек.: Улуу тоолор, 2014. -1726 (75-776).
5. Караганова Ж. В. Экранный образ телевизионного журналиста: закономерности формирования: дис. канд. филол. наук: 10.01.10 /Караганова Ж. В. - М., 2005. - 156 с.
6. Карыпкулов А.К. КТР: Испытание временем. Стамбул, "Dialog Avrasya», 2003, -216с (100-104стр).
7. Матвеева Л. В. Гуманитарная составляющая информационной безопасности в СМИ / Л. В. Матвеева // Информационная и психологическая безопасность в СМИ: В 2-х т.
8. Шепель В. М. Имиджелогия. Секреты личного обаяния. Издательство: Культура и спорт, Юнити, 1994

Рецензент: Алымбаева З.А. - филология илимдеринин кандидаты, Ж.Баласагын атындагы КУУнун доценти.